

Monumentnummer*: 515115

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 09 oktober 2000
Kadaster deel/nr 82981/41

Woonplaats*	Gemeente*		Provincie*				
Leiden	Leiden		Zuid-Holland				
Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Hoge Rijndijk	25 Z	Z		2313 KG	Leiden		
Burggravenlaan	2			2313 HV	Leiden		
Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding		Grondperceel		
Leiden	Q				1384		

Omschrijving**

Inleiding

Het als Gemeentelijke Hogere Burgerschool (HBS) voor Jongens gestichte SCHOOLGEBOUW met aangebouwde DIENSTWONING (conciërgewoning) van het huidige Bonuventura-College is gebouwd in 1913-1915 als opvolger van de oude HBS aan de Pieterskerkgracht. Omdat inmiddels ook meisjes onderwijs konden volgen op deze school werd de oorspronkelijke naam in 1922 vervangen door 'Hogere Burgerschool met vijf-jarigen cursus'. Het gebouw is een ontwerp van Willem Marinus Dudok, die destijds ingenieur en plaatsvervangend directeur der Gemeentewerken van de gemeente Leiden was. De HBS is met het kantoorgebouw van het Leidsch Dagblad het belangrijkste gebouw dat Dudok voor de gemeente Leiden heeft ontworpen. De school is gebouwd in een stijl die verwant is aan die van de Amsterdamse School, maar toont ook nog duidelijk de invloeden van Berlage, zowel wat het concept als de symbolische decoraties betreft. De niet symbolisch beladen, als waterreservoir (vergaarbak) dienende, beeldhouwde olifant bij het trappenhuis aan de Hoge Rijndijk is, evenals de andere terracotta reliëfs aan het gebouw, van de hand van de Willem Coenraad (of Cornelis) Brouwer. In de jaren zestig en in 1980 is de ruimteindeling van de school hier en daar gewijzigd. Het schoolgebouw is in de jaren 1989-1990 gerestaureerd naar een van 1986 daterend restauratieplan. Ook het bijzondere interieur is nog voor een belangrijk deel in oorspronkelijke staat en valt derhalve ook onder de bescherming.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

De bescherming van rijkswege betreft zowel het schoolgebouw als de aangebouwde, eveneens door Dudok ontworpen dienstwoning voor de conciërge. De school vormt een stedenbouwkundig ensemble met het Militair Invalidentehuis, waarmee het de hoeken van de Hoge Rijndijk met de Burggravenlaan markeert.

Omschrijving

Vanuit een L-vormige plattegrond, in baksteen opgetrokken, grotendeels onderkelderd gebouw met twee, deels drie bouwlagen onder met pannen gedekte zadeldaken, schilddaken en een tentdak. Op de nokken van de loodrecht op elkaar staande hoofdvolumes staan nog de oorspronkelijke bakstenen schoorstenen met afdekplaten. De gelede gevels met trasraam zijn grotendeels samengesteld uit 7,5 meter brede, in hoogte variërende modules met rechtgesloten vensters, waarvan en aantal is ingevuld met glas-in-lood. Ze staan onder latei, rollaag of strek en worden beëindigd door puntgevels en geprofileerde gootlijsten op gemetselde uitkragingen. De vensters aan straatzijde zijn voorzien van natuurstenen onderdorpels, de onderdorpels aan pleinzijde zijn van gele baksteen. De lokalen in de vleugel aan de Hoge Rijndijk zijn alle te vinden aan schoolpleinzijde, die in de vleugel aan de Burggravenlaan bevinden zich zowel aan straat- (diverse praktijklokalen) als aan pleinzijde. De geveldecoraties aan de straatgevels bestaan uit terracotta reliëfs, decoratieve steensverbanden en in zandsteen uitgevoerd beeldhouwwerk. De vergaarbakken zijn vervaardigd van dezelfde steensoort.

Gevel met hoofdentree en een symmetrische, risalerende gevelpartij aan de Burggravenlaan. Entree in een hoger opgaand middenrisaliet, bekroond door een dakruiter. Aan weerszijden van het middenrisaliet een éénassige gevelpartij. Zich tussen bakstenen muurtjes met granieten? koppen bevindende, vier treden tellende trap naar een rondboogportiek met tongewelf, waarin een dubbele deur met ijzerdecoraties, zijlichten en met glas-in-lood ingevuld, vijfdelig bovenlicht. Boven het portiek een samengesteld venster met bakstenen penanten onder natuurstenen latei. Op de tweede verdieping drie vensters en een wijzerplaat van gekleurd plateel onder de top van de middentravee. Aan weerszijden van het uurwerk een natuurstenen reliëf met zandloper. Octogonale, deels met leien beklede (maasdekking) zinken dakruiter met luidklok en spits ter bekroning van het schilddak. Rechts van voornoemde bouwdeel een lange, verspringende gevel met een aantal puntgevels met schouderstukken en vlechtingen. In het midden van de bredere puntgevel een steekkap, een in zandsteen uitgevoerd reliëf met "ANNO 1915" en het gekroonde wapen van Leiden tussen twee schilddragende heraldische leeuwen. Laag in deze lange gevel een via een bakstenen trap te bereiken dubbele deur onder een houten hangluis. Het hoog opgaande risaliet rechts in de noordgevel staat onder een tentdak. De kopgevel van deze vleugel is sober vormgegeven en voorzien van vijf vensters per bouwlaag, waarvan de onderste behoren bij het gymnastieklokaal. Aan schoolpleinzijde is dit lokaal voorzien van drie dubbele deuren onder drieruits rondboog-bovenlicht.

Een ijzeren gevellantaarn boven de middelste deur dateert uit de bouwtijd van de school. De brede vensterpartij in de tweede bouwlaag is voorzien van bakstenen penanten en staat onder een natuurstenen latei. De overige lokaalvensters in deze vleugel aan pleinzijde zijn voorzien van kruisramen met een roedenverdeling. Onder alle vensters aan het plein staan gietijzeren ventilatieroostertjes. Een entree met dubbele deur onder driedelig rondboog-bovenlicht in het midden van deze lange gevel bevindt zich in een rondboog portiek achter een bakstenen bordestrap. Tegen de hoek met de andere vleugel staat nog een tweede verbinding met het plein. Ook dit betreft een achter een bakstenen trap staande dubbele deur onder een driedelig rondboogbovenlicht, welke is ingevuld met glas-in-lood. De lantaarn hierboven is identiek aan de al eerder genoemde.

De pleingevel van de vleugel aan de Hoge Rijndijk is sober vormgegeven en in beide bouwlagen voorzien van lange reeksen vensters, die identiek zijn aan de al eerder genoemde vensters aan het schoolplein. De kopgevel van deze vleugel met de conciërgewoning verbonden door een poortdoorgang. Deze rondboog- doorgang wordt afgesloten door versierde smeedijzeren hekken en is bekroond

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

door een octogonaal torentje met een met leien (maasdekking) gedekte, octogonale spits. De lantaarn aan de sluitsteen van de boog is als die aan de pleingevels. De lange gevel aan de Hoge Rijndijk is onder meer voorzien van vier puntgevels met vlechtingen, natuurstenen schouderstukken en steekappen. De vensters hierin bezitten bovenramen met glas-in-lood invulling. De belendende gevelvlakken zijn blind. De geveldelen hier rechts van zijn hoger opgaand. De twee puntgevels met vlechtingen bevatten de hoge, met glas-in-lood ingevulde vensters van het hier achter liggende trappenhuis. De meest rechtse gevelpartij heeft een vlakke, horizontale beëindiging. De voorgevel van de links aan de Hoge Rijndijk met de school verbonden, twee bouwlagen tellende conciërgewoning wordt gekenmerkt door een eenvoudige puntgevel met een steekkap. De deur tussen deze gevel en de poortdoorgang heeft een rondboog-venster met roedenverdeling en staat onder een houten hangluis en een bovenlicht. De rechter zijgevel van de woning bevat enkele kleine venster, de achtergevel is voorzien van diverse rechtgesloten gevelopeningen.

Het schoolgebouw heeft aan de straatzijden een erfscheiding bestaande uit lage bakstenen muurtjes met ijzeren hekken tussen met granieten koppen bekroonde hekpijlers van baksteen, waarvan de meeste zijn vernieuwd.

Het interieur bevat nog veel van de oorspronkelijke elementen. Het ingangsportaal en de daarachter gelegen hal zijn evenals de gangen voorzien van een terrazzo vloer, die in de hal wordt verlevendigd door een mozaïek. De openslaande portaaldeuren staan tussen met glas-en-lood ingevulde zijlichten en dito rondboog bovenlichten. De lagere delen van de muren in de centrale hal, waarop enkele kleinere vertrekken uitkomen, zijn van geglazuurde baksteen en worden verlevendigd door accenten van donkergroene baksteen. De hogere muurdelen zijn wit gestuct. De grote rondbogen, alsmede de rondbogen en de segmentbogen van de diverse gangen zijn van schone baksteen.

De monumentale keizerstrap naar de verdieping is voorzien van balustrades van geglazuurde baksteen met koppen en dekplaten van natuursteen en decoraties van uitgemetselde baksteen in een afwijkende kleur. De diverse bogen onder en aan weerszijden van de trap geven aan dit deel van het gebouw een complex karakter. De vanuit de hal vertrekkende gangen van beide vleugels zijn voorzien van plafonds die zijn doorsneden met bogen van schone baksteen. De lokaaldeuren zijn voorzien van negenruits vensters. Tussen de lokaaldeuren bevinden zich de oorspronkelijke houten kapstukken. De houten banken in de gang van de linker vleugel dateren eveneens uit de bouwtijd.

Alle lokalen in deze vleugel zijn georiënteerd op het schoolplein. In de vleugel aan de Burggravenlaan bevinden zich leslokalen aan weerszijden van de gang. De diverse praktijklokalen zijn gesitueerd aan straatzijde op de eerste verdieping en boven het gymnastieklokaal. De ruimtes op de begane grond in deze vleugel hebben diverse functies. Een aantal van de oorspronkelijke functies van de soms gewijzigde ruimtes aan straatzijde zijn in de loop der tijd veranderd. De huidige docentenkamer is deels betimmerd en voorzien van een docentenkamer met een "cassettenplafond", waarvan de balken rusten op lisenen met gemetselde uitkragingen. De gang op de verdieping aan de Hoge Rijndijk is vergelijkbaar met die op de parterre. In de praktijklokalen aan de gang in de andere vleugel zijn nog enkele oorspronkelijke kasten met glasdeuren te vinden. De gang wordt mede verlicht door twee daklichten met roedenverdeling en diverse soorten transparant, opaak en geel glas in het plafond. De hoge ruimte boven de overloop, tussen de twee vleugels en de trap wordt overkapt door een houten, met behulp van sjablonen versierde kap met drie vakwerkspanten, die rusten op bakstenen kraagstukken en lisenen, alsmede een op vergelijkbare uitmetselingen rustend "waaierspant". De hoge ruimte bezit witte, gestucte muren met decoratieve accenten van schone baksteen. De hoge vensters in de oostgevel zijn ingevuld met gekleurd glas-in-lood.

Waardering

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Het schoolgebouw en de aangebouwde dienstwoning zijn van algemeen belang vanwege de cultuurhistorische en de architectuurhistorische waarde.

Het schoolgebouw en de woning zijn van cultuurhistorische waarde als een bijzondere uitdrukking van de ontwikkeling in de scholenbouw in Nederland.

School en woning hebben architectuurhistorische waarde als een vroeg werk uit het oeuvre van een vooraanstaand Nederlands architect, vanwege de esthetische kwaliteiten van hoofdvorm en detaillering en vanwege de bijzondere samenhang tussen in- en exterieur.

Voorts heeft het schoolgebouw stedenbouwkundige waarde als markant ensemble met het aan de andere kant van de Burggravenlaan staande voormalige Militaire Tehuis.

School en woning zijn tevens van belang vanwege de herkenbaarheid en vanwege de hoge mate van gaafheid van in- en exterieur.

Hoofdcategorie

Cultuur, gezondheid en wetenschap

Woningen en woningbouwcomplexen

Subcategorie

Onderwijs en wetenschap

Dienstwoning(K)

Functie

Schoolgebouw

Dienstwoning(K4)